

II.2 АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРОУЧВАНИЯТА ПО ВИДОВЕ ПТИЦИ

I Реещи се мигриращи птици

Розов пеликан *Pelecanus onocrotalus*

Описание на вида

Един от видовете, които прелита най-близо до Черноморското крайбрежие като цяло, но отделни ята редовно преминават и до 100 км навътре в сушата. При почивка не е задължително да са „на вода“, често пъти ятата кацат направо в разорани ниви за нощувка. Срокът на прелет е доста разтеглив, трудно се определя ясно изразен пик. В смесени „комини“ може да се наблюдава с малки кресливи орли, щъркели, средно големи и малки (ястреби, черношипи ветрушки) хищни птици. Ятата са еднородни, младите и възрастните птици са в смесени ята, но понякога може и да има малки ята само от млади птици. Рядко пъти се присъединяват единични лопатарки, къдроглави пеликани или др. птици. Ятата са най-вече са със средни количества и многочислени (до 3000 индивида).

Сн. Диана Павлова, БДЗП, 2012

Степен на проученост, обзор на наличната информация и принос на проекта

В България миграцията на розовия пеликан е целенасочено проучвана след 1977 г. (Laine, 1978). Значително по-добре е проучена есенната миграция. През 1978 г. е наблюдавана миграция на 4500 розови пеликана при курорта Албена (Симеонов и др., 1990). В периода 1979 до 2003 г. (с изключение на 1994, 1995, 1997 и 2000 г.) е проучена есенната миграция на вида в района на Атанасовското езеро, като за 24-годишния период са регистрирани числености от 4305 (2001 г.) до 37703 (1996 г.) индивида за миграционен сезон (Michev et al., 2011). Според това проучване миграцията на розовия пеликан започва от началото на август и продължава до края на октомври, като най-интензивна е в периода в средата на септември (между 10 и 22 септември). През 1997 г. при целево проучване на есенната миграция в района на местността „Пода“ в източната част на Мандренското езеро са отчетени 6973 розови пеликана за един миграционен сезон (НБОИ, 2012). През същата година на Атанасовско езеро не е провеждано проучване на есенната миграция. След 2000 г. започват проучвания на миграцията на птиците в други района на страната освен около Бургас. Прелет на розови пеликани е наблюдаван в района на Балчик през 2003 г. при целенасочено проучване на миграцията, свързано с намерения за развитие на ветропаркове, като за един миграционен сезон са установени да прелитат 8590 индивида (НБОИ, 2012). През есента на 2004 г. в рамките на целенасочено проучване на есенната миграция в Източна България, паралелно на 9 наблюдателни точки за целите на Натура 2000, миграция на розови пеликани е установена в района на Добруджа при Българево, Горичане, Балчик, Рогачево, в Източна Стара планина – при селата Баня и Паницово, в района на Созопол при село Равадиново и в Странджа при Малко Търново (БДЗП, 2005). Най-голям брой мигриращи розови пеликани през този миграционен сезон са наблюдавани при село Рогачево на границата между Добруджанското и Франгенското плато – 16305 индивида за един миграционен сезон. При това проучване е установено, че през 2004 г. миграцията на розовия пеликан започва от началото на август и продължава до края на октомври с пикови числености на мигриращите птици през първата половина на август, в края на август и началото на септември, около 20 септември и в началото на

октомври, след което числеността на прелитащите птици рязко намалява. По време на проучването са наблюдавани розови пеликани да нощуват в земеделските земи около р. Двойница, западно от Обзор (Георги Влаев, ус.с.). През 2005 г. при проучването на есенната миграция в Източна България паралелно на 9 наблюдателни точки, розови пеликани са установени в района на Добруджа при Горичане, Българево, Топола, Безводица, Кремена, Суворово и Ефрейтор Бакалово (наблюдателна точка Суха река), в района на Провадия и Атанасовско езеро, като най-голям брой прелитащи розови пеликани за миграционния сезон са установени на Атанасовско езеро – 8763 индивида, а в Добруджа – при село Безводица – 6822 индивида. През 2005 г. есенната миграция на розовия пеликан е започнала в началото на месец август, като е била интензивна през целия месец август. Втори период на интензивна есенна миграция е наблюдаван в края на септември и началото на октомври, след което са прелитали само малки ята. В периода от 2006 до 2010 г. започват да се провеждат проучвания на миграцията на птиците във връзка с инвестиционни интереси за изграждане на ветрогенератори, като проучванията са съсредоточени основно в Добруджа. При тези проучвания мигриращи розови пеликани са наблюдавани при Българево, Каварна, Хаджи Димитър, Селце, Могилище, Бежаново, Горичане, Пролез, Шабла, Сърнино, Василево, Люляково, Снягово, Добротич, Телериг, Карапелит, Росица, Александрия, Добрин, Станата, като най-голям брой мигриращи птици са установени през 2010 г. при село Люляково – 10395 индивида за миграционния сезон (Герджиков, Илиев, 2012). В периода 2008 – 2010 г. проучвания на есенната миграция са осъществени и по поречието на река Дунав и Дунавската равнина, като малък брой розови пеликани са установени да прелитат в района на село Златия (в Защитена зона „Златия”, Вълбел - в Защитена зона „Никополско плато”), Песчинското блато (в защитена зона „Комплекс Беленски острови”) и блатото Кайкуша (в защитена зона „Свищовско-беленска низина”). В тези райони за миграционен сезон са установени между 45 и 70 индивида (НБОИ,2012).

Извън посочените по-горе райони, при случайни наблюдения мигриращи розови пеликани по време на есенна миграция са наблюдавани в района на язовир Церковски (37 индивида през есента на 2009 г.), в района на Камен бряг (единични птици през 2001, 2007 и 2009 г.), долина Болата до нос Калиакра (642 индивида през есента на 2003 г.) и в Софийското поле – Рибарници Челопечене (3 индивида през есента на 2005 г.) (НБОИ, 2012). При случайни наблюдения са регистрирани ята розови пеликани по време на есенна миграция да нощуват в земеделски земи в Добруджа – на 20.09.2010г. в района на село Крумово (Радослав Молдовански, ус.с.).

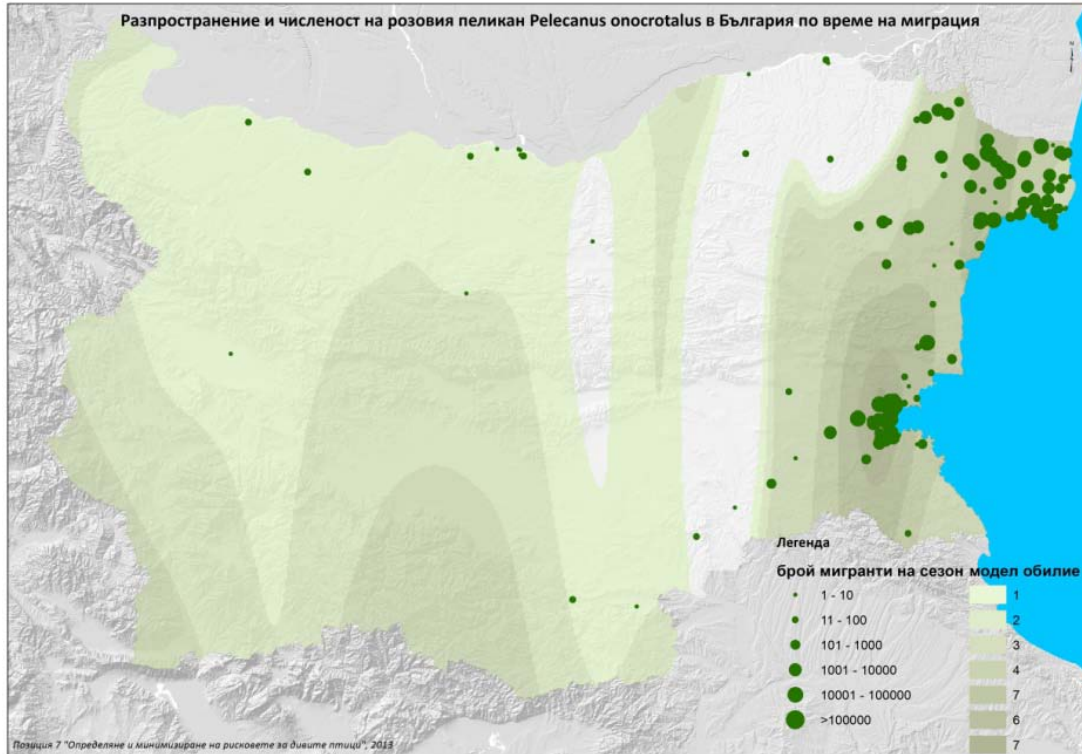
Фиг. 19 Нощувка на розови пеликани в нива с ожъната пшеница през есента на 2010 г. (снимка: Радослав Молдовански)

Пролетната миграция на розовия пеликан е по-слабо проучена. Според Симеонов и кол. (1990) първите индивиди са установени да преминават в началото на март (5.3.1977 г.). През пролетта на 2005 г. за пръв път се провеждат паралелни проучвания на пролетната миграция в Добруджа, като мигриращи пеликани са установени при село Кремена - 2699 индивида за миграционния сезон и при Провадия – 147 индивида. В периода на интензивни проучвания на миграцията в Добруджа във връзка със засиления инвеститорски интерес за изграждане на ветрогенератори, мигриращи розови пеликани са установени при Хаджи Димитър, Могилище, Сърнино, Пролез, Люляково, Снягово, Василево, Карапелит, Росица, Добрин, Александрия, Суворово, Добротич. Най-много пеликани за миграционен сезон са прелетели в района на село Люляково през пролетта на 2010 г. – 14661 индивида (Герджиков, Илиев, 2012). В района на Василево през същата пролет са преминали 10025 индивида, а през пролетта на 2007 г. при Бежаново са преминали 11610 индивида. При случайни наблюдения през пролетния период мигриращи розови пеликани са наблюдавани основно в Добруджа – нос Калиакра, село Свети Никола, Сенкос, Соколово, Горичане, в района на Дуранкулашкото езеро, но също така и в района на Бургаските езера и при язовир Ивайловград. Нощуващи пеликани в земеделски земи са наблюдавани на 3.4.2010 г. в района на село Соколово (Радослав Молдовански, ус.с.). При сателитно проследяване на млади розови пеликани е установено, че едната от птиците е спряла да нощува в Бургаските езера, където се е задържала в периода на пролетна миграция, а след това е продължила през западната част на Добруджа към делтата на река Дунав (Izhaki I. et al, 2002). Другата птица е пресякла Южна България в посока към Свищовско-Беленската низина, след което се е върнала през Сакар и е напуснала България.

Фиг. 20 Нощувка на розови пеликани в нива с ожъната пшеница през пролетта на 2010 г. (снимка: Радослав Молдовански)

В резултат на проучването на есенната и пролетната миграция в рамките на проекта „Минимизиране на рисковете за дивите птици“ бе потвърдено, че както през есента, така и през пролетта розовия пеликан мигрира основно през Източна България, като малки ята са установявани в западната част на Дунавската равнина (Галиче) и в Лудогорието (Острово). Също така е събрана подробна информация за характера на прелета на вида - сезонната и дневната динамика, височина на полета (Приложение 1).

Фиг. 21 Разпространение и численост на розовия пеликан в България по време на миграция на база на наличната информация

Характеристика на миграцията

Численост и фронт на миграцията през България

По време на пролетна миграция през България са установени да прелитат около 35000 розови пеликана (2012 г.) Миграцията на розовия пеликан е значително концентрирана в Източна България, особено по Черноморското крайбрежие. В Южна България, в района на Бургас, фронтът на миграция е най-концентриран, с ширина около 50 км от морския бряг на изток, до село Суходол на запад. В Северна България западната граница на фронта на миграция се запазва приблизително същата – района на Мадара, а на изток остава до морския бряг, като достига ширина около 110 км. През пролетта отделни птици и ята мигрират и по-навътре в сушата, над Сакар и Западна Странджа, като пресичат Стара планина към поречието на река Дунав.

По време на есенна миграция през България са установявани да прелитат до 51000 розови пеликана (2012 г.). Есенната миграция на розовия пеликан също е концентрирана в Източна България, по черноморското Крайбрежие. В Северна България фронтът на миграция обхваща Лудогорието и Добруджа до морския бряг, с ширина приблизително 130 км. Интензивната част от миграционния път е установена от района на Добрич на запад до района на село Българево на изток, като на изток, по самата брегова линия броят на птиците намалява, но все пак до 650 индивида на сезон са установявани да следват бреговата линия между нос Шабла и нос Калиакра. В Северна България най-концентриран миграционен поток от розови пеликани (с прелитащи над 10000 индивида на миграционен сезон) е установен в района между селата Пленимир и Вранино (приблизителна ширина около 40 км), като в района Албена – Оброчище – Безводица, този поток се концентрира още повече на фронт с ширина до 30 км. В Южна България

фронтът на миграция на розовия пеликан е силно концентриран в района на Бургас, като всички птици преминават на фронт от около 40 км между село Равнец и Бургаския залив.

Фиг. 22 Розови пеликани над наблюдателна точка Ветрен, 2012 г. (Диана Павлова, БДЗП, 2012)

Интензивност и динамика на прелета

Сезонна динамика

Пролетната миграция на розовия пеликан през България започва още в средата на март, когато започват да прелитат малки ята. Интензивният прелет започва от средата на април и продължава до средата на май, а вероятно и по-късно. Размножаващите се индивиди прелитат по-рано през сезона, докато прелитащите през май птици са по-често неразмножаващи се (Izhaki I. et al., 2002). Най-интензивен прелет на розови пеликани е регистриран в края на април. Най-късно мигриращи на север розови пеликани са регистрирани на 21.5.2005 г. в района Горичане, в Крайморска Добруджа. Предвижванията на юг на розовите пеликани започват още през юли, когато малки ята се предвижват от север през Северна България и се установяват за стационариране в района на Бургаските езера. Есенната миграция на вида продължава от началото на август до края на октомври без ясно изразени максимуми. В някои години интензивна миграция е наблюдавана още от началото на август. За района на Атанасовско езеро многогодишният максимум е в първата десетдневка на септември (Michev et al., 2011), но проучванията през 2012 г. сочат, че интензивна миграция продължава да се наблюдава почти до края на септември. В Северна България, както при предишни проучвания (БДЗП, 2005), така и през есента на 2011 и 2012 г., максимуми на прелета са установявани в средата и втората половина на септември до началото на октомври. Като цяло след началото на октомври прелетът на розови пеликани не е интензивен. Най-късно прелитащи розови пеликани са наблюдавани в средата на ноември в района на Варна в началото на 1980те години (И. Костадинова, ус.с.). В рамките на целенасочените проучвания на миграцията, които стандартно се провеждат до края на октомври, най-късно мигриращи розови пеликани са установени на 28.10.2005 г. в района на село Топола, Крайморска Добруджа. Като цяло есенната миграция на розовия пеликан се характеризира като интензивна през август и септември до началото на октомври, след което е слабо интензивна до края на октомври и спорадична през юли и ноември.

Дневна динамика

На базата на наблюденията на розовия пеликан на 15 от наблюдателните точки през 2011 и 2012 г. и от поне 12 наблюдателни точки по време на проучванията 2004 и 2005 г. може да се заключи, че през целия интервал между 9 и 17 ч. през деня има интензивен прелет на розови пеликани. В обедните часове през есента са регистрирани по-малък брой пеликани, което може да се дължи и на пропускане поради голямата височина, на която птиците летят. Сутрин птиците излитат от местата за нощуване между 7 и 9 ч. Следобед след 16 ч. започват да търсят места за кацане, макар някои ята да летят до късно, включително и до 19 ч. В обедните и следобедните часове по време на есенна миграция голям брой птици са регистрирани да летят на височина над 500 м. Много малък брой птици летят в най-ниския височинен пояс. Следобед значителен брой птици летят на височина под 200 м, но все пак се запазва тенденцията голям брой птици да прелитат на височина над 500 м. (Приложение 1: Доклад есенна миграция 2011). През есента на 2012 г. много ята са регистрирани да летят в най-ниския височинен пояс през целия ден. По време на пролетна миграция целодневно пеликаните летят в най-ниския височинен пояс, под 200 м., като се издигат над 200 м и рядко над 500 м в следобедните часове. Вероятна причина е фактът, че през пролетта въздухът се нагрява по-бавно и в по-малка степен отколкото през август и септември, поради което птиците летят на по-малка височина през целия ден.

Височинно разпределение на прелитащите реещи птици

Розовите пеликани са регистрирани да прелитат по време на миграция в много широк височинен диапазон – от 10 метра до 3000 метра. Рано сутрин, късно следобед и в близост до местата за нощуване по правило птиците летят ниско. Въпреки голямата вариация във височината на полета, по време на полевите проучвания 2011 – 2012 г. е установено, че най-много пеликани летят на височина между 80 и 200 м, както и между 300 и 600 м. При полевите проучвания 2004, 2005 и 2006 г. мигриращи розови пеликани най-често са установени да прелитат на височина между 200 и 400 м и между 50 и 150 метра. В района на Бургаските езера по-често се наблюдават ята, летящи под 200 м и между 200 и 500 м. В Добруджа се наблюдавани повече ята, летящи на височина над 500 м, като там са регистрирани и такива, летящи на повече от 1200 м до 3000 м. Възможно е част от прелитащите над Добруджа пеликани да не са регистрирани поради това, че летят твърде високо. Въпреки множеството установени високо летящи ята над Добруджа в този район се запазва тенденцията, че повечето птици летят на височина между 200 и 600 м.

Миграционни потоци

Основното направление на прелитащите розови пеликани над територията на България е север – юг или юг – север в зависимост от направлението на миграцията (есенна, пролетна), като предвижванията са основно от делтата на река Дунав към Босфора и Средиземно море и респективно обратно. В отделните райони по миграционното трасе птиците ориентират полета и в различна от тази посока, запазвайки основното си направление. Например в източната част на Добруджа основното направление на прелета на птиците е на югозапад през есента и на североизток през пролетта. В Централна и западна Добруджа птиците поддържат направлението север- юг. В района на Браничево, най-западната част на Добруджа, основната посока на прелета е изток-югоизток. Регистрираните да прелитат през Лудогорието (Острово) и Дунавската равнина (Галиче) розови пеликани поддържат основна посока юг.

В района на Бургас, на сравнително малък фронт посоката на прелета се изменя, като при Атанасовско езеро през есента тя се поддържа основно на югозапад, а при Ветрен и Равнец основната посока е на юг. Поради наличието на голям комплекс езера и задържащи се в него птици по време на миграция в района на Бургас са наблюдавани и интензивни целодневни локални придвижвания на мигриращи пеликани между и около езерата.

Използвани райони за стационаране и нощуване

Най-значимият и редовно ползван район за стационаране и нощувка на розови пеликани са Бургаските езера – Атанасовско езеро и Бургаско езеро (Костадинова, Граматиков, 2007; Приложение 1: Доклад за пролетната миграция 2012 и Доклад за есенната миграция 2012). Дуранкулашкото и Шабленско езера се ползват за нощувка от мигриращите птици основно през пролетта и много рядко през есента. Спорадично за почивка по Черноморското крайбрежие розовите пеликани кацат и във Варненско-Белославския езерен комплекс (Костадинова, Граматиков, 2007). Поречието на река Дунав се ползва за стационаране на розови пеликани преди и по време на миграция – пролетна и есенна, където се задържат много по-малък брой от прелитащите по Черноморието птици. Освен във влажните зони по време на миграция розовите пеликани кацат да нощуват и в земеделски земи, основно в Добруджа и северно от Стара планина. Нощуващи ята пеликани в земеделски земи са установени в близост до река Двойница, западно от Обзор и в Добруджа при село Крумово и село Соколово.

Поведение спрямо опериращи ветрогенератори

В Приморска Добруджа, в района на нос Калиакра, е регистриран случай на гибел на млад розов пеликан поради сблъсък с ветрогенератор през 2009 г.

Фиг. 23. Млад розов пеликан, убит от турбина на ветропарк „Калиакра”